

❖ عنوان پژوهش: آینده پژوهی هرم جمعیتی کشور و تاثیرات آن بر منابع و مصارف سازمان تامین اجتماعی		
❖ نوع پژوهش:		
کاربردی □	بنیادی □	توسعه‌ای □
❖ نوع خروجی حاصل از انجام پژوهش:		
طرح پژوهشی □	گزارش کارشناسی □	سند سیاستگذاری □

لازم به ذکر است در چارچوب پژوهشی موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی، منظور از طرح پژوهشی، سند سیاستگذاری و گزارش کارشناسی به شرح ذیل است:

«طرح پژوهشی»

طرح پژوهشی یکی از انواع قالب‌های تولید علمی محسوب می شود که منطبق با اصول علمی روش تحقیق انجام می‌شود.

«سند سیاست‌گذاری»

«سند سیاست‌گذاری»، گزارشی کوتاه، بی‌طرفانه و موجز در پاسخ به یک سؤال مشخص یا راجع به یک مسئله خاص است که استاندارد صلاحیت برای تهیه سند سیاست‌گذاری، افراد خبره هستند. این گزارش شامل سه بخش زیر می‌شود: بخش اول که به آن «خلاصه مدیریتی» خواهیم گفت، بر روی جلد گزارش، ضمن بیان مشکل در یک یا دو سطر، به ارائه راهکارهای اجرایی منطقی برای آن در حداکثر نصف صفحه می‌پردازد. بخش دوم که گزارش اصلی را تشکیل می‌دهد و در ۳ تا ۵ صفحه مطابق چارچوب تعیین شده تهیه می‌شود، «پیشنهادات سیاست‌گذاری» نامیده می‌شود. بخش سوم که به تحلیل دقیق موضوع و ارائه اسناد پشتیبان آن می‌پردازد، «یادداشت سیاست‌گذاری» نام دارد. هر یک از این سه بخش برای اهداف خاص و مخاطبان ویژه خود تهیه می‌شوند.

«گزارش کارشناسی»

شامل ارائه یک گزارش کامل در خصوص یک موضوع خاص موردنظر است که به یک فرد مجری با سطح صلاحیت حداقل «محقق» واگذار می‌شود تا حداکثر طی ۳ ماه، گزارش مورد نظر را منطبق با فرمت ارائه شده تهیه و ارائه نماید.

«تعریف سطح خرد/متوسط/کلان»

طرح خرد- طرحی است که از حیث مبلغ سه برابر حد نصاب معاملات خرد موسسه می باشد.

طرح متوسط- طرحی است که از حیث مبلغ از معاملات خرد فراتر بوده و حداکثر ده برابر سقف حد نصاب معاملات خرد موسسه می باشد.

طرح کلان- طرحی است که از حیث مبلغ از سقف معاملات متوسط فراتر باشد.

❖ توصیف و بیان مسئله:

فرایند انتقال ساختار سنی با تمرکز موج جمعیت ایجاد شده از انتقال جمعیتی در گروه سنی کودکان آغاز، و با گذر زمان و ورود این موج جمعیتی، وارد سن کسب و کار و فعالیت می‌شود و در نهایت به سن بازنشستگی و سالمندی می‌رسد. ساختار سنی جمعیت دلالت‌های اجتماعی و اقتصادی زیادی دارد (آدی‌تومو^۱، ۲۰۰۶). یک جمعیت با ساختار سنی در مرحله کودکی شاهد فشار بر منابع آموزشی و تفریحی خود است. از دلالت‌های اجتماعی و اقتصادی یک جمعیت با ساختار سنی جمعیت فعال می‌توان به چالش‌های اشتغال و بیکاری و پیامدهای خاص آن اشاره کرد و در نهایت یک جمعیت با ساختار سنی سالمند نیز دلالت‌های اقتصادی و اجتماعی خاص خود را دارد. افزایش شمار افراد سالمند می‌تواند فشار مضاعفی به سیستم‌های ارائه خدمات بهداشتی، درمان و پزشکی و نظام تأمین اجتماعی یک جامعه وارد کند (دشتبان فاروجی، سحر دشتبان فاروجی، مجید، ۱۳۹۶).

نرخ باروری کل در ایران از ابتدای دهه ۴۰ تا امروز از ۶٫۹ به حدود ۱٫۶ کاهش پیدا کرده است. به عبارت دیگر اگر هر زن در دهه‌های ۴۰ یا ۶۰ حدود هفت کودک به دنیا می‌آورد در دهه ۹۰ این عدد به ۲ کودک و کمتر کاهش پیدا کرده است. در سرشماری سال ۱۳۴۵ حدود ۳٫۷ درصد از جمعیت کشور افراد ۶۵ ساله و بالاتر بودند، اما این نسبت در سرشماری سال ۱۳۹۵ به ۶٫۱ درصد افزایش پیدا کرده است (عاقبتی، آرش، ۱۴۰۰).

در مورد پیامدهای اقتصادی و اجتماعی سالخوردگی جمعیت دو دیدگاه متفاوت وجود دارد. اول دیدگاه بدبینانه که بر این باور است جمعیت‌های پیر و سالخورده با کاهش جمعیت واقع در سن کار روبه‌رو می‌شوند به گونه‌ای که از یک طرف دولت‌ها با کاهش رشد اقتصادی مواجه شده و از سوی دیگر آنها ناچارند که هزینه‌های گزاف و جدیدی برای بیمه‌ها، خدمات و مراقبت از سالخوردگان بپردازند. در این دیدگاه گفته می‌شود موفقیت اقتصادی به اندازه و کیفیت نیروی کار بستگی دارد. با عبور افراد از دهه ۵۰ سالگی و بعد از آن، احتمال مشارکت در نیروی کار کاهش می‌یابد. از طرف دیگر سرمایه و به عبارتی دارایی‌ها کاهش می‌یابند زیرا سالمندان به طور فزاینده برای تأمین هزینه‌های زندگی خود به پس‌انداز متکی می‌شوند. در مقابل طرفداران دیدگاه خوش‌بینانه بر این باورند سالمندی جمعیت فرصت‌های جدیدی را به ارمغان می‌آورد، زیرا افراد مسن امروزی زندگی سالم‌تری در مقایسه با گذشتگان خود دارند، در نتیجه توانایی بیشتری برای سال‌های طولانی‌تر کار و فعالیت داشته و با توجه به تجارب و مهارت‌های بیشتر ظرفیت‌ها و نیازهای مختلفی را برای جامعه مهیا می‌کنند. البته در این دیدگاه تأکید می‌شود که باید سازگاری با شرایط جدید در همه‌ی سطوح شخصی، سازمانی و اجتماعی فراهم آید (بلوم و همکاران: ۲۰۱۱).

سالخوردگی جمعیت از یک طرف هزینه‌های عمومی از قبیل مخارج بازنشستگی و هزینه سلامت را به شدت افزایش داده و از سوی دیگر به جهت کاهش جمعیت در سن کار و جمعیت فعال در اقتصاد، مشارکت در نظام‌های بازنشستگی و منابع آنها را کاهش می‌دهد. در بعد دیگر تغییرات جمعیتی باعث ایجاد اختلال در تخصیص بهینه منابع و اولویت‌های رفاهی اقتصاد می‌گردد و ممکن است باعث زیان برای نسل‌های آینده شود، چراکه توسعه رفاه در سایر حوزه‌ها و فعالیت‌های اقتصادی را محدود می‌نماید (پاکروان، بایرام، خوشنویس، مریم، ۱۳۹۸).

از آنجا که در عمل نظام تامین مالی در سازمان تامین اجتماعی مبتنی بر درآمد جاری است و از محل درآمد حاصل از حق بیمه‌های جاری، مزایای طرح‌های بازنشستگی پرداخت می‌شود این امر سازمان را در معرض ریسک ناشی از بروز پدیده سالخوردگی جمعیت قرار می‌دهد.

به عبارت دیگر، با افزایش تعداد سالمندان کشور و نیز پیشبینی افزایش تعداد و سهم سالمندان (جمعیت ۶۰ سال و بالاتر) در سال‌های آتی، میزان هزینه‌های درمانی و تامین اجتماعی افزایش می‌یابد؛ از اینرو، حوزه‌های در معرض آسیب مستقیم، نظام تامین اجتماعی و صندوق‌های بازنشستگی خواهند بود. لذا با توجه به نوع ساختار نظام بازنشستگی ایران و آسیب‌پذیر بودن آن از سالمندی جمعیت، بررسی و تحلیل میزان تأثیر سالمندی جمعیت بر وضعیت آینده صندوق‌های سازمان تامین اجتماعی حائز اهمیت است.

❖ اهداف مورد نظر برای تحقیق:

◀ **هدف اصلی:** آینده پژوهی هرم جمعیتی و تبیین ابعاد اقتصادی سالمندی جمعیت با رویکرد بررسی تأثیرات آن بر منابع و مصارف سازمان تامین اجتماعی

◀ اهداف فرعی

◀ ۱- بررسی و تحلیل ساختار جمعیتی و اثرات آن بر وضعیت آینده صندوق‌های سازمان تامین اجتماعی

◀ ۲- احصاء مسائل سازمان تامین اجتماعی متأثر از ساختار جمعیتی سالمند

◀ ۳- تأثیر ساختار جمعیتی سالمند به طور مشخص بر صندوق‌های بیمه و صندوق‌های بازنشستگی سازمان تامین اجتماعی

❖ **زمینه‌های استفاده و کاربرد نتایج تحقیق (کار بست آن در سازمان تامین اجتماعی یا حوزه رفاه و تامین اجتماعی):**

۱- با توجه به اینکه نظام تامین مالی در سازمان تامین اجتماعی مبتنی بر درآمد جاری است و مزایای طرح‌های بازنشستگی از محل درآمد حاصل از حق بیمه‌های جاری، پرداخت می‌شود این امر سازمان را در معرض ریسک ناشی از بروز

کد سند:
شماره ویرایش:

<p>پدیده سالخوردگی جمعیت قرار می‌دهد. لذا پیش‌بینی و تشخیص وضعیت آینده جمعیت و اثرات آن می‌تواند به صورت مشخص هدایت‌کننده سیاستگذاری‌های سازمان تامین اجتماعی باشد.</p>
<p>❖ محدوده مکانی و محدوده زمانی</p> <p>کشور ایران ، آینده پژوهی مسائل ده سال آینده</p>
<p>❖ شرح خدمات مورد انتظار:</p> <p>۱- مرور نظام‌مند تحقیقات مبتنی بر آینده‌پژوهی جمعیت ایران تا سال ۱۴۲۰ (منابع داخلی و خارجی) و تاثیرات ساختار جمعیت بر صندوق‌های بازنشستگی</p> <p>۳- مسائل متاثر از ساختار سالخوردگی جمعیت در سازمان تامین اجتماعی</p> <p>۴- تدوین سناریوهای مرتبط و بررسی میزان و نوع تاثیر ساختار جمعیتی سالمند بر صندوق‌های بیمه و بازنشستگی سازمان تامین اجتماعی</p> <p>۵- ارائه راهکارهای سیاستگذاری در سازمان با توجه به سناریوی مطلوب</p>
<p>❖ خروجی‌های مورد انتظار :</p> <p>۱- مرور نظام‌مند تحقیقات آینده‌پژوهی جمعیت</p> <p>۲- آینده پژوهی ساختار سالمندی جمعیت و تاثیرات اقتصادی آن بر مسائل صندوق‌های بیمه و بازنشستگی در سازمان تامین اجتماعی</p>
<p>❖ محدودیت‌ها و موانع احتمالی پیش رو:</p> <p>۱- مشکلات مربوط به دسترسی به آمار و سرشماری‌های انجام شده</p>
<p>❖ مدت زمان حدودی اجرای پروژه (ماه):</p> <p>۹ ماه</p>
<p>❖ سطح مورد نظر برای اجرای طرح:</p> <p>☐ خرد   ☒ متوسط   ☐ کلان</p>